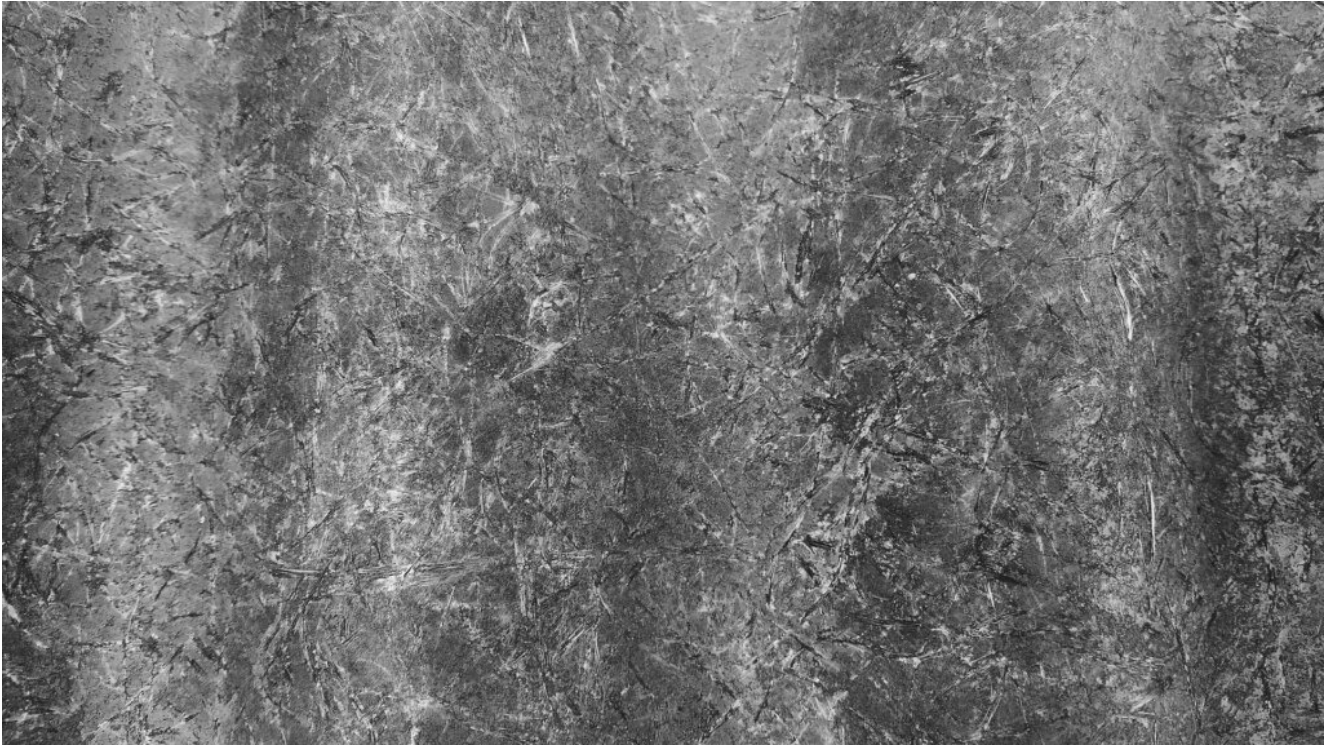

Sürdürülebilirlik ve Nitelikli Eğitim: Jenerasyonel Felaketten Jenerasyonel Fırsata? - Ebru Canan Sokullu

Giriş

Önce Binyıl Kalkınma Hedefleri olarak başlayan ve sonrasında ise 2030 yılında gerçekleşmesi hedefi doğrultusunda daha somut göstergeler geliştirilerek belirlenen on yedi Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) arasında dördüncüsü (SKA 4) “nitelikli eğitimi” hedefler. Nitelikli eğitim yoksulluğa son verme (SKA 1), sağlık ve kaliteli yaşam (SKA 3), toplumsal cinsiyet eşitliği (SKA 5), insana yakışır iş ve ekonomik büyüme (SKA 8) barış, adalet ve güçlü kurumlar inşa etme (SKA 16) ile doğrudan diğer amaçlarla ise dolaylı da olsa ilintilidir. Nitelikli eğitim hedefi daha somut ifade etmek gerekirse yüksek öğrenim bağlamında üniversite eğitimi dahil olmak üzere cinsiyet ayrımcılığı yapmadan tüm kadın ve erkeklerin

nitelikli, ulaşılabilir teknik, mesleki, eğitime erişimini hedefler (SKA 4.3). Bu hedefin gerçekleşip gerçekleşmediğini hesaplayabilmek için genç ve yetişkinlerin (formel ya da formel-olmayan) eğitime yıllık bazda ne kadar dahil olduğuna dair verilere ihtiyaç duyarız.

Her ne kadar eğitim doğduğumuz andan başlasa ve yükseköğretime katılan kadar ocuk ve gençler K12 seviyesinde pek çok temel bilgi ve beceriyle donatılmış olsak da yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilir nitelikli eğitim hedefi için önemi büyüktür. Temel işlevleri arasında bilimsel bilginin üretilmesi olduğu göz önünde tutulduğunda, yükseköğretim kurumları içinde yaşadığımız dünyanın en zorlayıcı sorunlarına zm üretme ve giderek artan uluslararasılaşma süreci içerisinde de zm önerilerini ve modellerini dünyanın dört bir yanına yaygınlaştırma konusunda en nitelikli paydaşlar arasındadır. Yükseköğrenim geleceğin nitelikli iş gücünü yetiştirmeyi hedefler. Sürdürülebilir kalkınma ile ilişkilendirildiğinde ise yükseköğretim kurumları arasında olan üniversitelerin “sürdürülebilir plan ve politikaların toplumlar tarafından içselleştirilmesini sağlama” sorumlulukları vardır (Bilgili ve Topal (2021: 419). İyi yöneticiler, toplum liderleri, kamu ve özel sektörde iyi yöneticiler yetiştirilmesi ve ülkelerin politik, sosyal ve ekonomik refah ve kalkınmasının en temel vektörü nitelikli eğitimidir. 2012 yılında Rio+20 Konferansı’nda tarafından hayata geçirilen ve dünyanın çeşitli ülkelerinden yükseköğretim kurumlarını, siyasi liderleri ve önde gelen eğitim paydaşlarını bir araya getiren [Yükseköğretim Sürdürülebilirlik Inisiyatifi](#) (YSİ) de (*Higher Education Sustainability Initiative*) yükseköğretime sürdürülebilir kalkınmanın ve kapsayıcı toplumların temel itici gücü olarak tanımlar.

Bu yazıda pandemi sonrası SKA4 “nitelikli eğitim” hedefinin gerçekleştirilmesi için hangi değişkenlerin neden önemli olduğuna değinilecek ve pandeminin yol açtığı “jenerasyonel felaket”in önlenmesi için normatif bir ereve çizilmeye çalışılarak özellikle yükseköğretim üzerindeki yıkıcı etkilerinin giderilmesi için politika nerileri sunulacaktır.

SKA 4 Nitelikli Eğitim: pandemi ve “jenerasyonel felaket”

Covid 19 eğitimin her seviyesinde yüzbinlerce çocuk ve gencin (K12 ve yükseköğretim seviyelerinde) eğitimden uzak kalmasına neden oldu, cinsiyet ayrımcılığını keskinleştirdi ve hane halkı ekonomisine katkıda bulunması için çocuk işçiliğini ve pek çok gencin eğitimden uzak kalarak emek gücüne kaymasına neden oldu. Pandeminin başlamasıyla ulusal ve uluslararası pek çok kurum ve kuruluş pandeminin eğitim sektöründeki etkilerini farklı boyutlarıyla inceledi ve raporladı. UNESCO tarafından düzenlenen olağanüstü [Küresel Eğitim Toplantısı](#) (*Global Education Meeting 2020*) pandemi sonrası yeni eğitim paradigması konusunda önemli bir kapıyı da aralayarak yeniden dönüştürücü bir eğitim tasarımı yapmanın gerekliliğini de ortaya koydu.

Pandeminin tüm sektörler üzerinde gözlenen son derece olumsuz etkileri olmasının ötesinde eğitim sektörü üzerindeki etkileri “jenerasyonel felaket” olarak tanımlandı ve 2030’da hedeflenir umuduyla tanımlanan ve zaten son derece yavaş ilerlemelerin kaydedildiği “[nitelikli eğitim](#)” hedefi pandemi ile birlikte durma noktasından gerileme aşamasına geçtir. Daha henüz pandemi başlamadan önce gözlenen durağanlık özellikle yoksulluğun azaltılması, anne-çocuk sağlığı koşullarının iyileştirilmesi, elektriğe erişim arttırılması, cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması gibi alanlarda pandemiyle birlikte bir ciddi oranlarda [gerilemeye](#) başladı.

Nitelikli eğitimi hedefine tekrar rayına oturtabilmek ve bir “jenerasyonel felaketi” durdurup sonrasında da sürdürülebilir bir şekilde geriye döndürebilmek için ise finansal, sosyal, teknolojik, bilişsel, duygusal ve pedagojik unsurları bir araya getiren ve odağında küresel “ortak iyi” normunu tutan bütüncül ve çok katmanlı bir yaklaşım gerekiyor.

Dünya Bankası verilerine göre 2020’de küresel ekonomi %5’in üzerinde daraldı ki bu İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana görülen en şiddetli küresel daralma olarak tanımlanmakta. Pandemi ile birlikte ortaya çıkan bu daralma eğitim bütçelerini daralmasına neden olmakla kalmadı küresel olarak da SKA 4’ün

gerçekleştirilmesine ciddi bir engel yarattı. Pandemi öncesi dönemde dahi eğitime ayrılan finansal kaynaklar küresel olarak son derece yetersizdi. Örneğin, (2017’de) 40’ın üzerinde ülkede GDP’de [eğitime](#) ayrılan pay %4-6 eşiğinin altında kalmaktaydı. Oysa ki, SKA 4’ün gerçekleştirilmesi için en önemli gereklilik küresel olarak eğitimin finansman kaynaklarının arttırılması. UNESCO Genel Direktörü [Audrey Azoulay’ın](#) ifade ettiği gibi “eğitimin finansmanı harcama değil yatırım meselesidir.” OECD Eğitim ve Yetenekler Direktörü Andreas Schleicher pandemi sonrası nitelikli eğitim için yeniden dönüşümü üç finansal koşula bağlıyor; eğitime ayrılan kaynakların artırılması, ulusal ekonomilerin pandemi sonrası yeniden yapılandırılması ve güçlendirilmesi için eğitimin öncelikli alan olarak tayin edilmesi, ve eğitime kaynak sağlayacak finansör ve sponsorların ivedilikle mobilize edilmesi.

Pandemi sürecinde nitelikli eğitim hedefinin önündeki bir diğer kritik engel sosyal ve dijital ayrışma oldu. Özellikle cinsiyet, gelir ve coğrafi farklılıklar bu ayrılmaların en net gözlendiği alanlar. Derin yoksulluklar yaşanan ailelerde uzaktan eğitime erişimi olmayan yüzbinlerce çocuk ve genç eğitimden koptu. Yaklaşık 100 milyon çocuk ve gencin okuryazarlık yetkinliği dramatik ölçüde düşürerek eğitimde [20 yıllık bir net gerilemeye](#) yol açtı. Pandeminin hemen öncesindeki istatistiklere bakıldığında 15 yaş üstü kızların 15 yaş üstü erkeklere oranla düşük olan okuryazarlık seviyesi pandemiyle daha da düştü. Özellikle kızların ilkokula seviyesinde okula gitme oranlarında da ciddi düşüşler yaşandı ki bu kırsal-kentsel alan farkı düşünüldüğünde daha da derinleşen bir [eşitsizlik](#) olarak karşımıza çıktı. Eğitimde fırsat eşitsizliği bu demografik değişkenler düşünüldüğünde pandemiyle birlikte daha da keskinleşti.

Derin eşitsizlikler teknoloji ekosisteminde de ortaya çıktı. Pandemi sonrası sürdürülebilir nitelikli eğitimin diğer bir sacayağı internetin kamusal bir araç ve internete erişimin temel bir hak olarak kabul edildiği küresel anlayışı öncelleyen, bağlanabilirliği (eğitim içerikleri ister çevrimiçi ister kitle iletişim araçları yoluyla aktarılсын) bir seçenek olmaktan çıkarak kapsayıcı eğitim döngüsünün temel itkisi haline getiren sosyo-dijital eşitlikçi bir eğitim dönüşüm nitelikli eğitim ekosisteminin teknolojik koşullarıdır. Tüm teknoloji ekosisteminde fırsat eşitliğinin sürdürülebilir hale getirilmesi için yine devletlerin diğer paydaşlara

birlikte kollaboratif bir modelde çalışması ise sürdürülebilirlik açısından çok önemli. Finansmandan teknoloji altyapılarına erişim eşitliğine kadar alt alanları kapsayan bütüncül bir model oluşturulmalı ki gelecekte de ortaya çıkabilecek olası pandemi benzeri küresel sorunlar karşısında eğitimin sürdürülebilirliği sağlansın.

Teknoloji ekosistemi sadece bilgisayar destekli eğitim teknolojilerinin geliştirilmesi değil aynı zamanda eğitimcinin de bu teknolojileri entegre edebileceği zihinsel ve beceri dönüşümüne hazır olması anlamına gelmektedir. Pandemiyle birlikte pek çok ülkede son derece süratli bir uzaktan eğitim sürecine geçiş oldu ama bu özünde çevrimiçi materyallerin hızla üretilmesi ve servis edilmesi olarak gerçekleşti. Oysa bu dönüşümün sürekliliği ve başarısı önce eğitimcinin eğitilmesi ön koşuluna bağlı. Teknoloji ne kadar entegre edilirse edilsin eğitim, ister K12 ister yükseköğretim olsun, sosyal ve etkileşimli bir süreçtir, ve öğrencilerin dayanışma, empati takım çalışması gibi temel becerilerinin de geliştirecek modeller entegre edilmelidir. Eğitimcinin en önemli özelliği bilgiyi veren değil ilham veren olmasıdır ki bu en ileri teknoloji uygulamalarının dahi rekabet edemeyeceği, nitelikli ve sürdürülebilir eğitimin en temel unsurudur. Bu nedenle teknoloji destekli eğitim ekosisteminde öncelikli olarak eğitimcilerin eğitilmesi profesyonel yetkinliklerinin arttırılmasına destek veren süreçlerin sunulması sürdürülebilir nitelikli eğitimde değerler teknolojiden daha öncelikli olduğunu göstermektedir.

Nitelikli sürdürülebilir eğitim içeriğinin bir diğer ayrılmaz unsuru bilişsel sürecin yanı sıra öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarının da desteklenmesidir. Pandemi ile birlikte hem öğrenciler hem de eğitimcilerin hızla dijital yeterliklerini geliştirmeleri ve dijital eğitim dönüşümüne adapte olmaları çok etkileyici olsa da, bunun sürdürülebilirliği sorgulanmalıdır. Her eğitim seviyesinde psikolojik destek zihinsel destek kadar önemlidir ve her yaş ve seviyede öğrencinin öğrenme sürecine aktif ve etkileşimli bir şekilde dâhil edilmesi özellikle dijital teknolojilerin kullanılacağı pedagojik modellerin geliştirilmesi daha da önem arz etmektedir (Bovill 2013, Könings vd 2014, Vermetten vd 2002). Özellikle yükseköğretimde katılımcı eğitimin arttırılması sadece eğitim döngüsünün tamamlanması için değil aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma için de son derece önceliklidir.

SKA 4 ve “jenerasyonel felaket” “jenerasyonel fırsat”a dönüşür mü? Yükseköğretimde nitelikli eğitim

Küresel düzeyde bakıldığında, yükseköğretime duyulan ihtiyaç her geçen gün artmakta. Üniversite bilimsel bilginin üretilmesi ve yayılması için en temel aracı. Pek çok gencin dünyanın farklı yerlerinde üniversite eğitimi için gitmesi ve bilgi birikimlerini yine dünyanın pek çok yerinde profesyonel olarak kullanması - yani bir diğer ifadeyle kampüsün uluslararasılaşması - bugün yükseköğretime sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin en temel vektörü haline getiriyor. Ayrıca bu [uluslararasılaşmanın](#) coğrafyası da artık küresel kuzey ya da güney ayırt etmiyor. Gelişmiş ülkelerde üniversite okuyanların oranı gelişmemiş küresel güneye kıyasla hala açık ara yüksek olsa da, bunun gelir seviyesiyle ilişkisi çok anlamlı olsa da birlikte son 50 yılda [SKA 4.3'te](#) belirtilen hedef yani yüksek öğretime dahil olma oranları yıllara göre dünyanın farklı bölgelerinde yavaş da olsa artış gösteriyor. SKA4.7'nin somutlaştırmaya çalıştığı gibi “eğitim, sürdürülebilir kalkınma, ve sürdürülebilir yaşam tarzları, insan hakları, cinsiyet eşitliği, barışçıl ve şiddetsiz bir kültür inşası, küresel vatandaşlık, kültürel çeşitliliği sağlayabilmenin yolu” öncelikle nitelikli eğitimden geçiyor. UNESCO İstatistik Kurumu verilerine bakıldığında SKA 4.7'nin hedefi açısından “jenerasyonel fırsat”a işaret ediyor öyle ki 2030 Gündemi'ni ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemini anlayan bir nesil gelmekte.

Sonuç Yerine

Burada genel olarak sunulan normatif parametrelerin her biri sürdürülebilir nitelikli eğitim küresel düzeyde pek çok meydan okumanın ortadan kaldırılması için birer ön koşuldur. Temel hak ve ödevlerin öğretilmesi, içselleştirilmesi, siyasi çıktılara dönüştürülmesi, toplumsal kabul görmesi için değer-temelli eğitim önceliklendirilmesi küresel ve sürdürülebilir bir fayda sağlayacak. Bunun için işbirlikçi bir anlayış ve çok katmanlı bir yapıya büründürülmesi ise bir *sine qua non* (olmazsa olmaz). Bu ülkü ne kadar zor ve erişilmez gözükse de, pandemi gibi hiç öngörülme krizlere karşı kırılabilirlikler var olsa da bu hedef sürdürülebilir nitelikli eğitimin temel mihenk taşıdır. Bu bakımdan, SKA 4'ün de bir prensipler silsilesinden uygulanabilir stratejilere dönüşmesi için gerekli olan nihai koşul

belki de SKA 17'nin de öngördüğü gibi amaçlar için küresel işbirliğinin arttırılması.

Ülkelerin ihtiyaçlarını temel alan küresel eğitim işbirliği mekanizmasını (i) kaynak aktarımı (ii) işbirliği katmanları olan iki düzlemlilik yapıda düşünmeliyiz Diğer bir deyişle siyasi, finansal, teknik kaynakların küresel, bölgesel, ulusal ve lokal düzeylerde kullanımını sağlayan bir gelişmiş ve sürekliliği olan bir mekanizma tasarlanmalı. Bu tasarım etki analizi için hem etkinlik ölçekleri geliştirilmeli. Aynı zamanda etkin ve hesap verebilir demokratik bir yönetim mekanizmaları işletilmeli. Eğitim Reformu Girişimi "2021: Eğitim Yönetişimi Ve Finansmanı" Raporu'nda tanımlandığı şekliyle "Eğitimde iyi yönetim, eğitim hizmetleri sağlanırken çocuğun yüksek yararını ve iyi olma hâlini odağa alır. Bu alanda izleme ve değerlendirme, karar ve politikaların içeriklerinin yanı sıra uygulama süreçlerinin incelenmesini de kapsar. İzleme çalışmaları eğitim sistemindeki hedeflerin ve kaydedilen iyileşmelerin takip edilmesi, hesap verebilirliğin sağlanması bakımından önem taşır."

Nitelikli eğitim sadece sürdürülebilirlik hedeflerinden birisi değil aynı zamanda diğer tüm sürdürülebilirlik hedeflerin gerçekleşebilmesi için gerekli olan 2030 Gündemi'nin de en önemli parçası. Eğitimin daha adil ve eşitlikçi bir küresel toplum inşasındaki rolü ve sürdürülebilir kalkınma için temel dönüştürücü gücü düşünüldüğünde, somut veriler ışığında pandemi sonrası sürdürülebilir kalkınma için eğitim politika ve stratejileri bu normatif güçten yola çıkılarak oluşturulmalıdır.

Ebru Canan-Sokullu, Prof. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi

Bahçeşehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı ve Birleşmiş Milletler Eğitim ve Araştırma Enstitüsü'nün (UNITAR) Yönetici ve Liderler için Uluslararası Eğitim Merkezi CIFAL İstanbul'un direktörüdür. Aynı zamanda Uluslararası İlişkiler Konseyi Panorama Portalı'nın editörlüğünü yürütmektedir. Akademik ilgi alanları kantitatif siyaset bilimi, sürdürülebilirlik, dış politika ve kamuoyu araştırmalarıdır.

Bu yazıya atıf için: Ebru Canan-Sokullu, 'Sürdürülebilirlik ve Nitelikli Eğitim: Jenerasyonel Felaketten Jenerasyonel Fırsata?', *Panorama*, Çevrimiçi Yayın, 17 Aralık 2021, <https://www.uikpanorama.com/blog/2021/12/17/surdurulebilirlik-ve-nitelikli-egitim:-jenerasyonel-felaketten-jenerasyonel-firsata>

Telif@UIK*Panorama*. Bu yazının tüm çevrimiçi ve basılı telif hakları *Panorama* dergisine aittir. Yazıda yer verilen görüşler yazarına/yazarlarına aittir. UIK Derneğini, *Panorama* Yayın Kurulunu, dergi editörlerini ve diğer yazarları bağlamaz.